

Spolková republika Německo prodělala sjednocením řadu zásadních změn. Přistoupení pěti nových spolkových zemí, tedy území bývalé NDR, ke Spolkové republice 3. října 1990 se v neposlední řadě projevilo i na německé politické scéně. Dynamika nově se rodícího stranického systému po uvolnění režimu SED byla do značné míry potlačena dominantním vlivem západoněmeckých stran na formování stranické soutěže v období po pádu totalitního režimu před definitivním zánikem NDR.

Nově vzniklá občanská hnutí a nové politické strany, které se významně podílely na průběhu pokojné revoluce podzimu 1989, byla později zatlačena do pozadí právě příchodními západoněmeckými aktéry. Některá byla později integrována do organizačních struktur západoněmeckých stran na Východě, zbylá v drtivé většině ztratila na politické relevanci. Celoněmeckému sjednocení předcházelo oficiální sjednocení většiny východních „odnoží“ se západoněmeckými stranami. Sjednotily se východní a západní FDP, CDU i SPD. Jen Zelení se sjednocením se svými východními spojenci otáleli, plánované sjednocení s Bündnis 90 až po prvních celoněmeckých volbách se jim nakonec vymstilo. Zdálo se, že po prvních celoněmeckých volbách 1990 už nic nestojí cestě rozšíření tehdejšího západoněmeckého stranického systému na území pěti nových spolkových zemí.

Výsledky voleb do Bundestagu z prosince 1990 ukázaly, jak moc byla naivní představa politiků i mnohých politických vědců, že se dlouholeté násilné přerušení tradic dvěma nedemokratickými režimy po sobě na rozložení voličské podpory nijak zásadně nepodepíše a politické strany budou mít své bašty opět tam, kde je měly před rokem 1933. Sjednocení přineslo etablovaným politickým stranám nový začátek, dominantní roli ve stranickém systému sice dokázaly vybojovat i v nových spolkových zemích, musely však zcela od nuly začít budovat své vazby na jednotlivé voličské skupiny. Jinými slovy, západoněmecké strany musely nejprve ve východoněmecké společnosti zapustit kořeny. Podmínky byly pro ně zcela nové a voličský terén neprozkoumaný.

Východoněmecký volič nebyl nepopsaným listem papíru, do jeho politických názorů se promítala socializace v totalitním komunistickém režimu. Euforii ze znovunabyté svobody brzo vystřídal pocit zklamání z nenaplněných, především ekonomických, očekávání. Svoboda jako základní demokratická hodnota čelila v očích nových spolkových občanů tvrdé konkurenci sociálních jistot. Tento imaginární

hodnotový souboj našel v realitě stranické soutěže svůj obraz v úspěších postkomunistické PDS.

„Totgesagte leben länger“ („Prohlášení za mrtvého žijí déle“), říká se v Německu s oblibou i v souvislosti s PDS. Po odstranění pro první volby výjimečně zavedené oddělené uzavírací klauzule jí nikdo nedával šanci na další působení ve spolkové politice, resp. na zastoupení v Bundestagu. PDS přesto dál sílila a v následujících volbách se do parlamentu dostala díky zisku čtyř přímých mandátů a tím překonání alternativní klauzule. Další „pohřeb“ předpovídali PDS političtí komentátoři, ale i politici, po volbách 2002, kdy se do Bundestagu dostaly jen dvě zástupkyně postkomunistů a ve straně navíc neustále probíhal boj mezi reformisty a ortodoxními komunisty. Pro předčasné volby 2005 si ale PDS našla západního spojence – WASG, pod jeho tlakem se přejmenovala a výrazně ve volbách zabodovala. Stala se největším konkurentem SPD a strůjcem povolebního patu.

Nové spolkové země mají dohromady zhruba jen tolik obyvatel, kolik má nejlidnatější západní spolková země – Severní Porýní-Vestfálsko. Případné obavy z budoucích změn ve stranickém systému, způsobené právě sjednocením, (např. obava z návratu „výmarských poměrů“, tj. vysoké fragmentace stranické soutěže) podle mnohých politologů přeceňovaly význam vlivu východoněmeckých voličů na výsledky voleb. Odlišné voličské chování nových spolkových občanů, jejich nízká míra identifikace se stranami a tím takřka absence vazeb mezi voličem a politickou stranou, však činí východní Němce v kontrastu s těmi západními mnohem flexibilnějšími a mobilnějšími. Význam východoněmeckých voličů vzrostl, změnil se i charakter volebního boje a většina politologů i politiků byla nucena si přiznat, že volby se rozhodují na Východě.

Stranický systém to ale nejsou jen volby a volební výsledky. Sjednocení změnilo i charakter německých politických stran. Zemské organizace v nových spolkových zemích se značně odlišují od svých západních protějšků. Vznikaly v době, kdy se pomalu a nejistě začala profesionalizovat i organizace západoněmeckých *Volksparteien* (tj. CDU a SPD). Jsou modernější, flexibilnější a v neposlední řadě i z pohledu věkového průměru členů mladší. Na začátku 90. let byly mnohé stranické špičky na Východě stabilizovány transferem západních elit, často nelichotivě označovaným jako kolonizace. Teď se situace obrátila a obě velké strany mají ve svém čele předsedu(-kyni) východoněmeckého původu. CDU už několik let vede Angela Merkelová, po volbách 2005 nová německá

kancléřka, a novým předsedou SPD se v listopadu 2005 stal Mathias Platzeck, jehož braniborská SPD se pyšní četnými volebními úspěchy.

Stranický systém se vlivem nových spolkových zemí regionalizoval. Původní třístranický formát na Východě a čtyřstranický na Západě se v posledních letech přece jen začaly vzájemně přibližovat. Na území bývalé NDR tak posilují svou pozici dvě malé západoněmecké strany (FDP a B90/Grüne), ve starých spolkových zemích přibyl v posledních volbách nový levicový subjekt, spojenec PDS, WASG. Sjednocení přineslo i změnu rozložení sil v rámci stranického systému, jak dokázaly volby 2005, nejsou už velké strany tak velké a malé strany tak malé jako doposud. Posílení všech tří malých stran (především Levicové strany/PDS) oslabilo obě tradiční *Volksparteien* a znemožnilo vznik většinové dvoubarevné vládní koalice podle dosavadního schématu, tedy rudozelená, nebo černo-žlutá.

Velká koalice CDU/CSU a SPD má své výhody i nevýhody. Vládní spojení dvou nejsilnějších stran může přinést kýžené, avšak voliči nepopulární, ekonomické reformy. Snazší by mohla být i domluva v otázce již mnohokrát připravované reformy federalismu. Z pohledu stranického systému vede spojení dvou velkých stran přes střed k posilování extrémů (např. úspěchy rakouské FPÖ v 90. letech 20. století). Německá tradice nahrává spíše levicovému populismu, pokud by si tedy dokázala Levicová strana/PDS udržet svého západního spojence, provedla onu avizovanou fúzi s WASG a překonala vzájemné ideologické rozdíly, mohla by se pro voliče v příštím volebním období stát skutečnou vládní alternativou na levici. Pokud by ani Velká koalice nedokázala vyřešit problémy na trhu práce, mohla by Levicová strana/PDS oslovit nespokojené voliče SPD a stát se nejsilnější stranou v nových spolkových zemích. Na území starých spolkových zemí zůstává WASG, příp. Levicová strana, největším konkurentem pro SPD, z hlediska struktury voličů není pravděpodobné, že by - ani po odchodu Joschky Fischera - nějak významně přebírala voliče Zeleným.

Budoucnost stranické soutěže v Německu zůstává otevřená, její charakter budou bezpochyby i nadále zásadně ovlivňovat i východoněmečtí voliči. Zda byly předčasné volby 2005 jen vrcholem všech změn jako dopadů sjednocení a zda po nich přijde uklidnění situace a skutečná vnitřní jednota, či tomu bude přesně naopak, ukáže až další vývoj. Tato diplomová práce není prací věšteckou, a proto musí zůstat jen u výše popsaného nástinu možného směřování stranického systému ve Spolkové republice Německo.